

แผนงาน	สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ และความหลากหลายทางชีวภาพ
กิจกรรม	สร้างและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านพืช
โครงการ	ศึกษาพืชสมุนไพรและและการใช้ประโยชน์จากพืชในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ
หน่วยงานรับผิดชอบ	ศูนย์รวมพรรณไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จ. ขอนแก่น
คณะดำเนินงานวิจัย	
	<u>ที่ปรึกษาโครงการ</u>
	ดร. วีระชัย ณ นคร
	ดร. สุญาณี เวสสุบุตร
	ดร. ปรัชญา ศรีสง่า
	<u>คณะทำงาน</u>
	ดร. มณฑล นอแสงศรี
	นายคณิต แวงวาสิต
	นายวาสนา บุญประกอบ

1. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันมีพืชพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ใช้เป็นอาหารของประชากรตามท้องถิ่น เป็นจำนวนมาก แต่คนในชนบทหรือในท้องถิ่นรู้จักและนิยมบริโภคอยู่เพียงไม่กี่ชนิด และหลายชนิดก็เป็นพืชที่มีประโยชน์ทางโภชนาการและทางเภสัชกรรมซึ่งรู้จักกันในหมู่ประชากรในชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ โดยที่ประชากรในชนบทเหล่านั้นมีความรู้ทางด้านเภสัชกรรม ไม่มากนักแม้ว่าความต้องการใช้ประโยชน์จากพืชที่เป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่งและภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่นประโยชน์ของพืชที่เป็นสมุนไพรโดยภูมิปัญญานั้น ที่ได้จากป่าที่เป็นแหล่งของสมุนไพรต่าง ๆ ถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก ป่าที่อยู่ใกล้ชุมชนถูกบุกรุกเพื่อรองรับการเพาะปลูก เป็นพื้นที่ครอบครองส่วนบุคคล ทำให้สมุนไพรตามธรรมชาติลดลงตามไปด้วย และอีกทั้งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก็มีระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์จากป่า ทำให้ผู้ที่สนใจในปัจจุบันประสบปัญหาการเรียนรู้และจดจำต้นพืชที่จะนำมาเป็นตัวยาจากธรรมชาติได้ยากขึ้น ประกอบกับสมุนไพรจากป่าธรรมชาติไม่สามารถเจริญเติบโตได้ทันเวลาจนเกิดการลดลงของสมุนไพรบางชนิดในธรรมชาติจนน่าใจหาย ดังนั้นการออกเก็บตัวอย่างแห้งและตัวอย่างมีชีวิตของพืชที่จะนำมาเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ทางด้านสมุนไพร จึงจำเป็นต้องออกสำรวจหาแหล่งสมุนไพรเหล่านั้นนำมาศึกษาวิจัย หรือนำตัวอย่างแห้งเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่สนใจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้านักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ในชุมชน มีความรู้เรื่องของต้นสมุนไพร ซึ่งมีตัวอย่างแห้งไว้เปรียบเทียบ

ภายใน ศูนย์รวมพรรณไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การอนุรักษ์สมุนไพรรักษาสุขภาพธรรมชาติและ การปลูกสมุนไพรรักษาบ้านบางชนิด เพื่อใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือนของตน จะทำให้ลดการสูญเสียค่าใช้จ่ายจากการจัดหายาเพื่อรองรับการดูแลสุขภาพของคนในครอบครัวของตน อันจะเป็นประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนแก่ชุมชนและประเทศต่อไป

ศูนย์รวมพรรณไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น องค์การสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรพรรณพืชที่มีค่า และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการศึกษาพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์จากพืชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ความเข้าใจของลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ของพืชเหล่านั้น เช่น ต้น เปลือก แก่น ใบ ดอก ผล ราก หัว และ เหง้า พร้อมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร ต่อชุมชนท้องถิ่นหรือชนบท อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อรวบรวมพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์จากพืชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.2 จัดทำข้อมูลทางด้านพฤกษศาสตร์ ของพืชสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.3 จัดพิมพ์เอกสารเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

3. เป้าหมายและตัวชี้วัด

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
1. ศึกษาพืชสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ของพืชสมุนไพร จำนวน 1 เล่ม
2. สืบค้นและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร	2. พืชสมุนไพร จำนวน 120 ชนิด 740 ตัวอย่าง
3. รวบรวมข้อมูลสมุนไพรและการใช้ประโยชน์	3. จัดรูปเล่ม จำนวน 1 เล่ม 120 ชนิด
4. จัดทำเอกสารเผยแพร่	4. รูปเล่มสมุนไพรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. นิทรรศการ	5. จัดนิทรรศการ ให้ความรู้แก่นักเรียนนักศึกษาและประชาชน ทั่วไป

4. ความสอดคล้องและความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์และแผน

สอดคล้องกับแผนงานการสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ

5. กิจกรรมของโครงการ

5.1 กิจกรรมของโครงการต่อเนื่อง

กิจกรรม	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ประมาณการล่วงหน้า		
		2551	2552	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ
		แผนงาน	แผนงาน	2553	2554	2555
1. ปลูกสมุนไพรมุงไฟรพินบ้านภายในศูนย์ฯ	ชนิด	120	120	120	120	120
2. สํารวจและเก็บตัวอย่าง	ชนิด	120	120	120	120	120
3. รวบรวมข้อมูลสมุนไพรรและการใช้ประโยชน์	ชนิด	120	120	120	120	120
4. จัดนิทรรศการ	ครั้ง	2	2	2	2	2
5. จัดรูปเล่ม	เล่ม	1	1	1	1	1
6. รายงานความก้าวหน้า	ครั้ง	4	4	4	4	4

5.2 กิจกรรมการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2552

กิจกรรม	ปีงบประมาณ 2552											
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1. ปลูกสมุนไพรมุงไฟรพินบ้านภายในศูนย์ฯ			10	10	10	10	20	10	20	20	10	
2. สํารวจและเก็บตัวอย่าง พืชสมุนไพรร			10	10	10	10	20	10	20	20	10	
3. รวบรวมข้อมูลสมุนไพรรและการใช้ประโยชน์				10	20	10	20	10	20	10	10	10
4. จัดแสดงนิทรรศการ						1					1	
5. รายงานความก้าวหน้า			1			1			1			1
6. จัดรูปเล่ม												1

6. ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

โครงการต่อเนื่อง 4 ปี (เริ่มปี 2551 – 2554)

7. พื้นที่ดำเนินการ

สำรวจและศึกษา - วิจัยพืช ในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

8. ความพร้อมโครงการและการคำนวณผลตอบแทนของโครงการ

- ดำเนินการได้ทันที
- อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม (ระบุ) _____
- ยังไม่ได้เตรียมการ

9. แนวทางการดำเนินงาน

10.1 สำรวจและเก็บรวบรวมตัวอย่างสมุนไพรแห้ง และมีชีวิต

10.2 ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของสมุนไพร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จำนวน 120 ชนิด

10.3 รวบรวมข้อมูลสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ของสมุนไพร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

10.4 จัดแสดงนิทรรศการ

10.5 จัดรูปเล่ม

10.6 รายงานความก้าวหน้า

10. การวางระบบการติดตามและประเมินผล

ทำรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน

11. ตัวชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ

ตัวชี้วัด	แนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ
1. ตัวอย่างแห้งของสมุนไพรพื้นบ้าน และ ตัวอย่างมีชีวิต จำนวน 120 ชนิด 720	- จัดส่งตัวอย่างแห้งของสมุนไพรพื้นบ้าน ทุก 1 เดือน
2. ปลุกพืชสมุนไพรพื้นบ้านภายในศูนย์ฯ	- รายงานการปลุกพืชสมุนไพร จำนวน 120 ชนิด
3. รวบรวมข้อมูลและเก็บตัวอย่าง พืช	- จำนวน 120 ต้น

สมุนไพรมะเขือเทศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
4. จัดนิทรรศการ	- จำนวน 2 ครั้ง
5. จัดรูปเล่ม	- จำนวน 1 เล่ม
6. รายงานความก้าวหน้า	- จำนวน 4 ครั้ง

12. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 13.1 ทราบชนิดของพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์ ของสมุนไพร
- 13.2 รวบรวมพืชสมุนไพรที่มีชีวิตและตัวอย่างแห้งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 13.3 เป็นศูนย์ศึกษาเผยแพร่ความรู้ของพืชสมุนไพรพื้นบ้านให้นักเรียนนักศึกษาและประชาชนทั่วไปที่สนใจ
- 13.4 ได้เอกสารข้อมูลที่รวบรวมชนิดสมุนไพรและการใช้ประโยชน์เพื่อจัดทำรูปเล่มออกจำหน่ายและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของพืชสมุนไพร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ